

СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Паустовська Т.І., к.е.н, ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами. Криворізький національний університет

Вступ. Серед усіх форм, що утворюють можливості для взаємодії, довіри між людьми та їх об'єднання, наприклад, в економічні союзи, найочевиднішою та природною є сім'я. Сім'я представляє собою організаційну форму відтворення соціального капіталу на мікрорівні. Соціальний капітал, втілений у сімейних зв'язках, приносить економічну вигоду як членам сім'ї, так і всьому суспільству. Сім'ї, засновані на любові та довірі, виходячи з певних установ і традицій, мають значні економічні можливості. Ці можливості пов'язані з об'єднаннями зусиль по втіленню спільних проектів, наданню безоплатних послуг тощо. У результаті держава отримує організаційні структури, які відповідають загальноприйнятим стереотипам поведінки, виконують притаманні їм функції, мають схильність до нормативного регулювання.

Саме тому в суспільствах, де порушені сімейні та інші соціальні зв'язки, де існує низький рівень соціальної довіри, не можуть бути створені передумови для ефективної економічної діяльності. Питанням щодо зв'язків у процесі формування соціального капіталу та впливу на даний процес сімейних цінностей, науковці приділяли багато уваги і в минулому столітті, і на сучасному етапі історичного розвитку. Цими питаннями займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Зайцев Ю.К., Новиков В., Пилипенко В.Е., Гуляєв В., Кравченко Т., Стиглиц Дж., Фукуяма Ф. та інші. Опрацювання робіт цих та інших авторів доводить, що в даній темі є ще питання, які потребують подальших досліджень.

Мета роботи. Показати роль сім'ї в процесі створення соціального капіталу, що сприяє сталості та соціальному порядку, утворює єдину соціальну спільноту за допомогою існуючих єдиних норм і цінностей, які поділяються усіма членами, між якими встановлюється взаємна довіра.

Матеріали і методи. Для написання даної роботи використано літературні джерела економічного та історико-економічного напрямку зарубіжних авторів – Дж. Коулман, М. Грановеттер, Дж. Тернер, а також електронний ресурс. При написанні роботи були використані діалектичний, логічний, історичний методи дослідження, а також методи аналізу та синтезу.

Результати. Сім'я в економічній теорії у чистому вигляді не розглядалася як економічна категорія, хоча упродовж тисячоліть домогосподарства були приречені вести натуральне сімейне господарство. За умов сучасних трансформаційних процесів, пов'язаних зі зміною ролі людини у суспільному виробництві, сім'ю не тільки можливо, а й необхідно розглядати як окрему важливу складову частину первинного базового суб'єкта соціально-економічних відносин домогосподарства. Слід підкреслити, що виділення сім'ї як форми соціального капіталу обумовлено змістом сімейних (соціальних) відносин.

Першою характерною рисою таких відносин виступає багаточисельність взаємодій. Друга особливість полягає в тому, що ці взаємодії вкрай різнобічні і «багатопредметні», тобто пов'язані з різними темами. Третьою важливою рисою даних відносин є їх міцність. Четвертий істотний бік взаємодій у сім'ї – це нормативне регулювання. У більшій своїй частині і в значній мірі ці норми не несуть характер випадкових, нічим не пов'язаних, вільних дій, але є результатом того, що партнери відповідають певним обов'язковим для них зразкам, прикладам. П'ята характерна риса соціальних відносин сімейного типу має особливо велике значення – кожен член сім'ї займає певну соціальну позицію, яка проявляється в наявності ряду прав та зобов'язань, соціальних ролей. Усі ці перелічені особливості соціальних сімейних відносин, дозволяють розглядати сім'ю як джерело соціального капіталу.

До соціального капіталу, що формується в сім'ї, в першу чергу відносять комплекс характеристик сім'ї та її членів, включаючи і соціальний статус, і суспільне становище, участь її членів у виробничому, діловому та суспільному житті, їх відомість та визнання (на рівні організації, галузі, сфери діяльності, суспільства в цілому), сукупність соціальних зв'язків. Значну роль у житті кожної

сім'ї відіграють ділові та суспільні зв'язки, знайомства, входження в різні спільноти, партії, рухи тощо. З розвитком інформаційних технологій вплив цих факторів на життя сім'ї поширюється. Розвиваються і виникають нові бізнес- та соціальні мережі, що посилює вплив соціального капіталу на життя сім'ї.

Необхідно також виділити можливості сім'ї у плані доступу до соціального капіталу суспільства, до його бази знань, що пов'язує соціальний капітал членів сім'ї з їх інформаційними можливостями. Тут намічається певний симбіоз можливостей старшого і молодого поколінь – полегшене пристосування до нових інформаційних технологій молодшого покоління та багатство соціального капіталу старшого покоління.

У багатьох класичних соціальних теоріях, переважно футурологічних, створених у кінці XIX століття, передбачалося, що по мірі того, як суспільство модернізуватиметься, сім'я буде відігравати все менш значну роль і буде замінена більш безособовими видами соціальних зв'язків.

Економічна ефективність потребує, щоб партнери по бізнесу, клієнти і банкіри обиралися без огляду на почуття – на основі кваліфікації та здібностей, а не за принципом кровних зв'язків.

Сучасна бюрократія (по меншій мірі в теорії) комплектується не із членів сім'ї та приятелів, а з тих, хто відповідає об'єктивним критеріям роботи або здав кваліфікаційний екзамен.

Дійсно роль сім'ї зменшилася практично у всіх суспільствах, що модернізуються. У колоніальній Америці, коли переважна більшість американців жили на сімейних фермах, сім'я була основною виробничою одиницею, виробляючи не тільки харчі, а й чисельні предмети домашнього господарства. Сім'я виховувала дітей, піклувалася про людей похилого віку і через ізоляцію та нестачу транспорту, сама була головним джерелом розваг.

З часом майже усі з цих функцій були надані комусь. Спочатку чоловіки, а згодом і жінки почали шукати роботу поза межами домашнього господарства, на фабриках і в офісах. Діти були відправлені до школи для отримання освіти, бабусі і дідусі – на пенсію, а розваги стали забезпечувати спеціалізовані компанії. До

початку ХХ століття сім'я набула нуклеарної (подружжя має дітей, але не перебуває у шлюбі) форми і стала складатися із батьків та їх дітей, а в її виключному веденні залишилася лише репродуктивна функція.

Теорія модернізації, яка набула поширення в середині ХХ століття, не розглядала сімейне життя як проблему, яка заслуговує на особливу увагу: внаслідок еволюції розширені сім'ї повинні були розпастися на нуклеарні, які більше відповідають умовам життя в індустріальному суспільстві.

Але в сучасних умовах нуклеарній сім'ї став загрозувати занепад, який поставив тим самим під загрозу базову функцію сім'ї – продовження роду. На відміну від економічного виробництва, освіта, проведення дозвілля та інші функції, які були винесені за межі сім'ї.

У відношенні відтворення нащадків, заздалегідь не зрозуміло, чи існує для цього ефективний замінник за межами нуклеарної сім'ї і, це в свою чергу, пояснює чому зміни в сімейній структурі мали такі далеко спрямовані наслідки для соціального капіталу [1].

Висновки. Оскільки соціальний капітал не може існувати без людей, а тому все, що стосується складових соціуму має значення для всіх форм прояву сучасних сімейних відносин.

Очевидним залишається той факт, що існує позитивний зв'язок між соціальним капіталом, який вимірюється соціальними зв'язками та освітою, добробутом дітей, фізичним і психологічним здоров'ям та щастям. У сім'ях, де існують міцні сталі зв'язки між поколіннями, діти в більшій мірі поділяють цінності та переваги батьків, панують довірчі відносини і взаєморозуміння між членами сім'ї.

Все це сприяє успішному переходу дітей до дорослого самостійного життя та адаптації в соціумі.

Список літератури.

1. Turner J., Coleman J. The Formation of Social Capital. Social Capital: A Multifaceted Perspective. Washington, D. C.: World Bank, 2000. 429 p.